

particular features of the relevant career guidance work are pointed out. A complex solution of the youth unemployment problem is presented.

Key words: youth, unemployed youth, career guidance work, professional identity, professional self-determination, professional development.

УДК 37.013.42-055.52

К. А. Лук'янова

СТРАТЕГІЇ РЕАЛІЗАЦІЇ БАТЬКІВСТВА СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

У науковій статті автор, визначаючи причини знецінення у сучасному світі, зокрема й в Україні, культу батьківства серед молодих людей, акцентує увагу на актуальності даної проблематики. Запропоновано тлумачення поняття батьківства, визначено його структуру. На основі проаналізованих наукових джерел автором виокремлено два різновиди стратегій реалізації батьківства: перша – сприйняття батьківської ролі як тимчасового чи постійного обмеження для власної самореалізації; друга – сприйняття батьківської ролі як появи нових можливостей для самореалізації та власного розвитку. Як радикальний прояв першої стратегії розглядається ідея добровільної бездітності (child-free). Окрім того, зазначено умови вибору молоддю найбільш оптимальної стратегії, а саме – наявність компонентів батьківської зрілості, обумовлену зрілістю психологічною та соціальною.

Ключові слова: батьківство, усвідомлене батьківство, структура батьківства, батьківська роль, стратегії реалізації батьківства, батьківська зрілість.

Постановка проблеми. Народження дитини, піклування про її здоров'я та безпеку, створення комфортних умов життя зумовлено природним призначенням людини, це своєрідна біологічна норма. Та реалізація батьківської ролі не обмежується задоволенням біологічної потреби. Здійснення батьками виховного впливу з метою формування особистості дитини соціально обумовлено, спрямовано на успішну соціалізацію майбутнього покоління, створення умов для ефективної інтеграції дитини у соціум. Усвідомлене та відповідальне ставлення до батьківства у зв'язку з цим, посідає важливе місце у реалізації цього процесу. Але реалії сьогодення викликають суперечності у сучасній молоді щодо проблеми побудови сім'ї, народження та виховання дітей, зокрема й усвідомленого ставлення до батьківства та відповідального виконання батьківських обов'язків. Так, домінатне прагнення сучасної молоді досягти кар'єрних успіхів, матеріального достатку, престижу знецінює колись сформований суспільною громадськістю культ значущості батьківства та материнства для дівчини, тим самим відсуваючи реалізацію материнської ролі на другий план. Бажання жити задля особистого задоволення, бути вільним від будь-якої серйозної відповідальності зводить нанівець прагнення молодих людей опанувати роль батька й матері. А небажана дитина змушує обмежувати власний життєвий простір батьків та створює необхідність здійснювати піклування про неї без будь-якого на те бажання батька та матері. У зв'язку з цим проблема формування усвідомленого ставлення до батьківства у сучасній молоді, зокрема й вибір оптимальної стратегії реалізації батьківських функцій, є актуальною та потребує ефективного вирішення, що, безперечно, забезпечить стабілізацію та вдосконалення інституту сім'ї.

Аналіз останніх публікацій. Проблема ефективної реалізації батьками функцій і обов'язків по відношенню до дитини, її розвитку та становлення посідає особливе місце у наукових дослідженнях. Вплив сімейного виховання на гармонійне формування особистості дитини обґрунтовували І. Бех, Л. Божович, І. Кон, А. Макаренко, А. Співаковська, В. Сухомлинський, К. Ушинський та інші. Проблеми батьківства, зокрема й усвідомленого, його складових компонентів та їх формуванню присвячували увагу українські та зарубіжні дослідники, а саме: Т. Алексєнко, О. Безпалько, І. Братусь, Т. Веретенко, Ю. Гіппенрейтер, Т. Гордон, І. Зверєва, Г. Лактіонова, Р. Овчарова.

Мета статті – визначення основних стратегій реалізації батьківства, їх характерних

особливостей, емоційних та поведінкових проявів, а також обґрунтування найоптимальнішої стратегії задля оволодіння нею сучасною молоддю.

Виклад основного матеріалу. У Законі України «Про охорону дитинства» зазначено: «Виховання в сім'ї є першоосновою розвитку особистості. На кожного з батьків покладається однакова відповідальність за виховання, навчання і розвиток дитини. Батьки або особи, які їх замінюють, мають право та зобов'язані виховувати дитину, піклуватися про її здоров'я, фізичний, духовний і моральний розвиток, навчання, створювати належні умови для розвитку її природних здібностей, поважати гідність дитини, готувати її до самостійного життя та праці» [1]. У зв'язку з цим реалізація себе молодими людьми у ролі батьків потребує ретельної підготовки, зваженого рішення, прагнення із задоволенням виконувати покладені на них обов'язки та, безперечно, усвідомленого ставлення до батьківства.

Аналіз наукових джерел (І. Бех, Т. Веретенко, І. Кон, Р. Овчарова, А. Співаковська) дав нам змогу трактувати поняття батьківства як усвідомлену реальну поведінку батьків, виконання ними соціальних ролей, закріплених регламентованими нормами та культурними традиціями, по відношенню до своїх дітей, їх розвитку та піклування, емоційне ставлення до них, прояв батьківських почуттів, в першу чергу, любові, що в цілому відображає стиль виховання. Структура батьківства, визначена Р. Овчаровою, містить сімейні цінності, батьківські установки та очікування, батьківське ставлення, батьківські почуття, позиції, відповідальність та стиль сімейного виховання, зв'язок яких виявляється через взаємообумовленість їх когнітивних, емоційних та поведінкових аспектів [2, с. 24]. Формування зазначених компонентів є підґрунтям усвідомленого ставлення до батьківства. Але цей процес потребує значних зусиль та кропіткої роботи. І лише від бажання та внутрішнього прагнення молодих людей оволодіти роллю батьків та ефективно її здійснювати залежить успіх розвитку та виховання майбутньої дитини.

Досягнення цієї мети зумовлено й вибором стратегії реалізації батьківства. У науковій літературі виокремлено два різновиди стратегій прояву поведінкового аспекту батьківства:

1) сприйняття батьківської ролі як тимчасового чи постійного обмеження для самореалізації. Особливо це стосується жінок, які змушені поєднувати виконання професійних, подружніх, батьківських та господарських обов'язків;

2) сприйняття батьківської ролі як появу нових можливостей для самореалізації, власного розвитку та розвитку сім'ї.

Для деяких молодих людей перша стратегія реалізації батьківства завершується народженням малюка. Усі інші турботи, пов'язані з доглядом, піклуванням та вихованням дитини, більшою мірою їх не цікавлять, а якщо здійснюються, то з мінімальною витратою власних особистісних ресурсів. Малюк у кращому випадку може залишитися на вихованні у бабусі та дідуся, тоді як батьки, частіше мати, піклуються про влаштування особистого життя чи задоволення власних забаганок. Або ж можемо спостерігати іншу ситуацію: деякі батьки більшу частину часу присвячують професійній діяльності задля досягнення фінансового благополуччя та забезпечення дитини всім найкращим, не замислюючись при цьому про потребу малюка у турботі, любові та емоційному контакті з рідними людьми. У даному випадку соціальна роль батьків хоч і сприймається, але реалізованою в повній мірі вона не буде. Це сприяє обмеженню як батьківської позиції, так і повноцінного виховання дитини. У зв'язку з цим варто розуміти, що поява першої дитини зумовлює становлення батька й матері лише біологічно. Як зазначає Н. Панкратова, тільки завдяки повсякденному піклуванню про маля, постійному емоційному залученню до його дитячого життя мати та батько оволодівають соціальними ролями батьків [3, с. 118].

Окрім того, сприйняття молодим подружжям своїх батьківських ролей як обмеження для самореалізації може привести до порушення взаємостосунків та родинних взаємин, наслідки яких проявляються у серйозних внутрішньо сімейних та особистісних конфліктах. Незадоволені прагнення жінки у професійній сфері, викликані необхідністю перебувати з дитиною, здійснювати догляд та піклуватися про неї, можуть спричинити суперечності між подружжям, взаємні звинувачення, відкрите зіткнення їхніх інтересів, небажання надати підтримку у разі необхідності. Подібна ситуація призводить до незадоволення, емоційного напруження, негативних почуттів одне до одного і навіть неприязні до дитини та її неприйняття. Малюк

досить чутливий до емоційних настроїв, переживань та почуттів батьків, особливо матері, що відображається на формуванні його довіри до найближчого оточення та світу, впевненості у власних силах, становленні його особистості, успішності емоційного, інтелектуального та соціального розвитку. Молодим батькам варто розуміти всі наслідки конфліктної взаємодії, її вплив як на взаємовідносини подружжя, так і на надзвичайно чутливу психічну сферу малюка у перші роки його життя. І лише у випадку взаємної підтримки, вміння зрозуміти та надати допомогу подружжя матиме можливість уникнути сімейної конфліктної ситуації або досягти конструктивного її вирішення, віднайти взаємоприйнятне рішення та налагодити позитивну атмосферу в родинному колі. А це, у свою чергу, найефективніший шлях реалізації батьківських ролей та здійснення ефективного виховання маленької дитини.

Інколи сприйняття батьківства як обмеження для особистого життя та самореалізації штовхає молодь на прийняття ідеї добровільної бездітності (child-free), що проявляється у вільному житті, наповненому свободою, насолодою, можливістю для творчості, кар'єрного зростання, отримання задоволення від подружніх стосунків [4, с. 25–26]. Життя з дітьми представники цього руху вважають сповненим різноманітних обмежень, клопотів, зайвої відповідальності та труднощів. Причинами подібної життєвої позиції людей, на нашу думку, можна вважати інфантилізм, егоїзм, психологічну та соціальну незрілість, що відображається у прагненні піклуватися про особистісний комфорт та задоволення власних потреб.

Друга стратегія становить найбільш оптимальний варіант реалізації батьківства. Поява у родині дитини надихає батьків на створення сприятливих умов для її розвитку та виховання, спільна діяльність подружжя, спрямована на догляд та турботу про дитину, налагоджує атмосферу та домашній затишок, спонукає до підкорення вершин у професійній сфері та творчій діяльності. Окрім того, батьки починають приділяти час власному розвитку, розширюють сферу своїх інтересів, збагачують педагогічну культуру з метою ефективною взаємодії з малюком. Адже, як зазначав В. Сухомлинський, чим менше у людини культури, чим бідніші її розумові, естетичні інтереси, тим частіше пробуджуються інстинкти та дають про себе знати грубощами [5, с. 662]. А це неприпустимо у вихованні дитини. Тому для батьків важливе місце в особистісному розвитку посідає самоосвіта та збагачення досвіду педагогічними знаннями. За таких умов забезпечується повноцінний розвиток, виховання та навчання малюка, здійснюються нові кроки для вдосконалення сімейних відносин, відбувається повноцінна реалізація батьківських функцій.

Подібні погляди на виховання дитини та взаємодію з нею виявлено в православно-християнській традиції. Ще у літературній пам'ятці «Повчання» Володимир Мономах закликає своїх дітей та нащадків до виконання християнських обов'язків, прагне прищепити їм засади індивідуальної та суспільної моралі. Володимир Мономах висловлює власні погляди на виховання дітей та підготовку їх до дорослого життя. Спонукає чинити добро та діяти по відношенню до людей благочестиво, допомагати нужденним, берегти чисті та непорочні душі, позбутися гордості в серці та розумі, не цуратися праці. Звертаючись до своїх дітей, князь закликає: «Навчися, праведний чоловіче, поступати благочестиво, навчися, за євангельським словом, «очима управлять», язик стримувати, ум упокорювати, тіло поневолювать, гнів погублять, помисли чисті мати, спонукаючись на добрі діла ради Господа; позбавлений – не мсти, зненавиджений – люби, гнаний – терпи, підданий хулі – моли, умертви гріх» [6, с. 192]. Таким чином, на батьків покладається обов'язок виховання дитини у любові, доброчинності, високій моральності та духовних заповідях.

Г. Шиманський, розглядаючи виховання у традиціях християнства, зазначає, що серце дитини чутливе до всього доброго та поганого, а особливо до впливу батьківського серця та настрою. І лише приклад благочестивого життя батьків чинить найвагоміший вплив на серце і волю дитини [7, с. 57]. Важливий путівник, продовжує науковець, у вихованні дитини – любов. Батьківська любов, на його думку, повинна бути істинною, тверезою, керованою розумом, а не пристрасною і такою, що потурає в усьому [7, с. 69]. Тобто вибір власного стилю життя молодих людей, прояв любові до життя та людей, зокрема й до майбутньої дитини, визначає вибір ними у майбутньому стратегії реалізації батьківства.

Цікавим є діалогічний аспект взаємодії батьків з дітьми, запропонований Г. Дьяконовим

[8, с. 135]. Результати наукових досліджень, проведених під керівництвом науковця, дали змогу виявити наявність значного розвивального потенціалу духовно-діалогічних відносин і цінностей у виховному впливі матерів на дітей. Зокрема, було звернено увагу на віртуальний діалог вагітної жінки з ще ненародженою дитиною. Ті майбутні матері, які здійснювали спроби спілкування зі своєю дитиною, давали «портрету» майбутнього малюка позитивні й емоційно забарвлені характеристики, після народження немовляти проявляли більш турботливе, душевне, чуттєве ставлення до нього. Виявляється, що діалогічне спілкування вагітної жінки з майбутньою дитиною є однією з важливих умов здорового, ефективного психоемоційного та духовного розвитку дитини. На нашу думку, доречним також стане залучення до цього спілкування й майбутнього татуса, який за допомогою віртуального діалогу буде оволодівати досвідом взаємодії, прояву турботи та піклування про маля. Таким чином, реалізація батьківства починається з моменту діалогічної взаємодії мами/тата з їх дитиною ще в утробі, яка успішно продовжується й після народження малюка.

Окрім того, Г. Дьяконовим виявлено, що успішний діалог з майбутньою дитиною зумовлений ціннісними орієнтаціями матері, а саме домінуванням душевно-духовних та екзистенційно-гуманістичних цінностей людського життя [8, с. 137]. Тому ми вважаємо, що особливе місце у виборі стратегії реалізації батьківської ролі посідає формування оптимальної ієрархії цінностей матері та батька, на вершині якої – вищі, духовні цінності.

Важливим для оволодіння оптимальною стратегією реалізації батьківства сучасною молоддю, на нашу думку, є оволодіння батьками соціально-педагогічними ролями та успішне їх виконання по відношенню до своїх дітей у процесі здійснення виховного впливу. Українські дослідниці Т. Кравченко та І. Трубавіна запропонували виокремити чотири основні позиції [9, с. 12–13]:

- 1) батьки як джерело емоційної підтримки та турботи;
- 2) батьки – це влада, найвища інстанція, розпорядник благ;
- 3) батьки як зразок та приклад для наслідування;
- 4) позиція порадики.

Розглянемо та проаналізуємо ці позиції більш детально.

У першому випадку батьки для дитини є джерелом емоційної підтримки та тепла, що особливо вагоме значення має на перших етапах розвитку, коли провідним видом діяльності для немовляти є емоційно-особистісне спілкування. Любов та ласка батьків, особливо матері, тактильний контакт формує у дитини почуття довіри до світу, впевненості у собі, що забезпечить у майбутньому не лише фізичний та інтелектуальний, а й соціальний розвиток, злагоджену взаємодію та успішні взаємостосунки з оточуючими людьми.

Прояв батьківської позиції як влади, найвищої інстанції, розпорядника благ дозволяє здійснювати вплив на дитину з метою засвоєння нею необхідних норм та правил, моральних настанов, соціально схвалюваних форм поведінки, які закладають основу входження дитини у розгалужений світ суспільних відносин. У той же час батьки здійснюють контроль за дотриманням дитиною всіх правил та настанов, використовують різні «санкції» та дисциплінарні міри у разі порушення закріплених норм.

Наступна позиція проявляється у тому, що батьки є зразком та прикладом для наслідування. Загальновідомим є факт, що повчання дітей батьками, моралізаторство та нотації не здійснюють позитивного впливу на виховання молодого покоління, а іноді спостерігаються й негативні наслідки у зв'язку з невідповідністю словесних закликів батьків та їхньою реальною поведінкою, що може привести дитину до когнітивного дисонансу та порушення взаємостосунків між членами родини. Демонстрація батьками зразкових моделей поведінки буде прикладом для наслідування, дитина опануватиме соціально схвалювані «стандарти», відповідно до яких успішно та ефективно функціонуватиме у суспільному середовищі серед однолітків та людей старшого віку. Реалізація батьками цієї ролі надзвичайно важлива у період молодшого шкільного віку.

Батьки виконують також і роль порадики. Варто розуміти, що для дитини, особливо в період підліткового віку, важливим є сприймання її батьками як дорослої особистості, здатної до прийняття самостійних рішень, побудови спілкування з нею на основі рівноправних позицій,

підтримка діалогічної взаємодії. Для дитини надзвичайно важливим стає порада близької людини, яка є вектором, спрямуванням на шляху невизначеності, допомагає подолати суперечності у процесі вирішення особистісних проблем. Роль поради вимагає від батьків не лише пізнання власної дитини та її внутрішнього світу, а й широкого кругозору, життєвого досвіду, мудрості, накопиченої за роки життя, педагогічної культури та компетентності.

Отже, для успішної реалізації батьківства та здійснення виховного впливу перед батьками постає нелегке завдання – опанування соціально-педагогічних ролей, побудова відповідної ієрархії, визначення домінуючих ролей та гнучкість у їх застосуванні в залежності від вікових особливостей дитини.

Надзвичайно важливе місце посідає й виховання батьків, підготовка їх до повноцінного та ефективного виконання батьківських ролей. А це пов'язано з усвідомленням людиною необхідності особистісного внутрішнього самовдосконалення. Адже перш ніж почати процес виховання власної дитини, необхідно працювати над подоланням власних недоліків та формуванням необхідних позитивних якостей, а також збагачувати власну психолого-педагогічну культуру, яка стане підґрунтям вибору стратегії реалізації батьківства. Так, Т. Алексєєнко виділяє два основних завдання виховання батьків [10, с. 54]:

1) накопичення педагогічних знань, умінь та навичок, необхідних батькам для повноцінного виховання дитини;

2) самовиховання або саморозвиток батьків, тобто зростання їхньої самосвідомості і визначення особистісної шкали цінностей.

Озброєні педагогічними знаннями, освічені у сфері родинного виховання батьки з психологічною готовністю, більшою впевненістю у власних силах здійснюватимуть виховний процес із застосуванням різноманітних методів, прийомів і засобів, спрямований на формування гармонійної, всебічно розвиненої особистості дитини з урахування її вікових та індивідуальних особливостей.

Вибір оптимальної стратегії реалізації батьківства та опанування репертуару ролей забезпечує найсприятливіші умови розвитку та виховання молодого покоління. Діти вбирають від батьків усе – і найкраще, і, на превеликий жаль, найгірше. Тому батькам варто пам'ятати, що малюки – це їхня копія, мініатюра. І вчать вони, на думку українських дослідників, того, чого їх учать [11, с. 39–40]. Ось деякі приклади:

- якщо діти живуть зі страхом, вони вчать боятися;
- якщо діти живуть з критикою, вони вчать засуджувати;
- якщо діти живуть із заохоченням, вони вчать терпінню;
- якщо діти живуть із похвалою, вони вчать вдячності;
- якщо діти живуть у розумінні, вони вчать цілеспрямованості;
- якщо діти живуть у доброті та ввічливості, вони вчать поважати;
- якщо діти живуть у чесності, вони вчать бути правдивими;
- якщо дітям демонструють бажання ділитися, вони вчать бути щедрими;
- якщо діти живуть у безпеці, вони вчать вірити в себе і довіряти тим, хто поруч з ними;
- якщо діти живуть у дружелюбності, вони вчать розуміти, що світ – прекрасний.

У зв'язку з цим стиль життя подружжя, родинна атмосфера, повсякденні справи батьків, особливості їхньої взаємодії з оточуючими людьми і, безперечно, взаємостосунки з дитиною – все це головний «підручник», який є джерелом здобуття дитиною знань, норм, правил, соціального досвіду суспільного життя. Тому батькам варто стежити за кожним своїм висловом, дією, емоціями та почуттями. Усе життя батьків має бути благочестиве, моральне, пронизане прагненням виховувати дитину в радості, спрямоване на створення щасливої та злагодженої атмосфери сімейного благополуччя.

Розвиток та реалізацію дитиною всіх її інтелектуальних та духовних потенцій, поступове входження в розгалужену систему моральних норм суспільства забезпечують, на думку І. Бега, батьківська безкорислива любов, піклування, вимогливість і захист [12, с. 8]. Ми схилиємось до думки, що таке ставлення до дитини значною мірою обумовлено психологічною та соціальною зрілістю особистостей матері та батька, проявами якої є:

- активна життєва позиція;

- свідомий контроль за власною поведінкою;
- вміння приймати конструктивні рішення у проблемних ситуаціях;
- відповідальність за власні дії та вчинки;
- відчуття потреби у піклуванні про близьких людей, побудова ефективної взаємодії з оточуючими людьми.

Зазначені характеристики є підґрунтям становлення батьківської зрілості як можливості повноцінно та з максимальною ефективністю реалізовувати роль батьків. На основі аналізу поглядів науковців (О. Захарова, Р. Овчарова, А. Співаковська) нами визначені основні компоненти батьківської зрілості:

- 1) позитивне ставлення до себе як до батька/матері;
- 2) постійне вивчення особистості дитини;
- 3) єдність поглядів батьків щодо обов'язків по відношенню до дитини та реалізації виховного впливу;
- 4) віра та довіра дитині у будь-яких ситуаціях;
- 5) безкорислива, безумовна любов до дитини;
- 6) демонстрація того, що дитина важлива для батьків;
- 7) прийняття відповідальності за благополуччя дитини та здійснений виховний вплив на неї;
- 8) прояв турботи про дитину;
- 9) прагнення до встановлення емоційного контакту з малюком;
- 10) гнучкість поведінки у взаємостосунках з дитиною;
- 11) прагнення визнавати дитину повноцінною особистістю, будувати взаємостосунки на суб'єкт-суб'єктному рівні;
- 12) оптимальний рівень психолого-педагогічної культури та освіченості батьків.

Тому важливим є забезпечення формування зазначених компонентів, сприяння у виборі сучасною молоддю оптимальної стратегії реалізації батьківства, що в цілому передбачає формування усвідомленого ставлення до виконання ролі батьків.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Батьківство – важливе життєве призначення кожної людини, основна сутність якого відображається не у біологічному відтворенні потомства, а перш за все в усвідомленій поведінці батьків по відношенню до своїх дітей, їх розвитку та піклування, прояві почуттів та емоцій, що відображається у стилі сімейного виховання, створенні умов для успішної соціалізації дитини та ефективної її інтеграції у соціум. Цьому значною мірою сприяє зважений вибір стратегії реалізації батьківства (сприйняття батьківської ролі як обмеження для самореалізації або ж сприйняття батьківської позиції як появи нових та сприятливих умов для самореалізації та власного розвитку).

Формування батьківства починається задовго до народження дитини, тому молоде подружжя має приділяти належну увагу самовдосконаленню в процесі підготовки до цього важливого етапу в своєму житті, а також починати реалізацію батьківських ролей батька та матері ще у період вагітності жінки, активно залучаючись до діалогу та спілкування з майбутньою дитинкою.

Важливим аспектом реалізації батьківства є й опанування та виконання батьками репертуару соціально-педагогічних ролей, які забезпечать ефективну побудову взаємодії батьків з дітьми на різних вікових етап їхнього розвитку

Дитина для свого нормального та повноцінного розвитку потребує постійного підтвердження любові та прихильності до себе з боку батьків. Молоді люди, батьківство для яких стало вимушеною необхідністю (небажана вагітність, прагнення зберегти родину, відповідати очікуванням суспільної громадськості тощо), не в змозі забезпечити задоволення цих потреб своєї дитини. Реалізація батьківської ролі для них є обмежувальним фактором особистісного життя та самореалізації.

Успішний розвиток дитини, реалізація її потенційних можливостей, повноцінна соціалізація та оволодіння соціальним досвідом будуть забезпечені у разі безумовного прийняття дитини батьками, прояву любові до малюка, створення комфортних умов для його життєдіяльності, а також наявності необхідних психолого-педагогічних знань, умінь, навичок, педагогічної культури та освіченості батьків. А це можливо лише у випадку усвідомленого

ставлення до батьківства та досягнення батьківської зрілості.

Перспективи подальших наукових досліджень полягають у поглибленому вивченні соціально-педагогічного підґрунтя феномену батьківства, зокрема й материнства як його складового компонента.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про охорону дитинства» [Електронний ресурс] : Верховна Рада України ; Закон України від 26.04.2001 № 2402-III. – Режим доступу <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2402-14/page>.
2. Овчарова Р. В. Родительство как психологический феномен : [учебное пособие] / Р. В. Овчарова. – М. : Московский психолого-социальный институт, 2006. – 496 с.
3. Панкратова Н. В. Социальный и биологический аспекты родительства / Н. В. Панкратова // Социс. – 2006. – № 10 (270). – С. 116–123.
4. Узлов Н. Д. Удовлетворенность браком, семейная адаптация и сплоченность в семьях с детьми и без детей / Н. Д. Узлов // Семейная психология и семейная терапия. – 2011. – № 1. – С. 24–33.
5. Сухомлинский В. А. Письма к сыну : Избранные произведения : В 5-ти томах / В. А. Сухомлинский / [Редкол.: Дзевеверин А. Г. (пред.) и др.]. – К. : Рад. школа, 1979. – Т. 3. – С. 631–708.
6. «Повчання» Володимира Мономаха // Українська література XI–XVIII ст. : хрестоматія / [уклад. : П. В. Білоус, Г. Д. Левченко, О. П. Білоус] ; за ред. П. В. Білоуса. – К. : ВЦ «Академія», 2011. – С. 189–199.
7. Шиманский Г. И. Семейные обязанности / Г. И. Шиманский. – 3-е изд. – М. : Изд-во Сретенского монастыря, 2014. – 80 с. – (Серия «Христианский взгляд»).
8. Дьяконов Г. Діалогічні дослідження батьківсько-дитячих відносин / Г. Дьяконов // Соціальна психологія. – 2007. – № 6 (26). – С. 133–145.
9. Кравченко Т. В. Допомога батькам у вихованні дітей : методичні рекомендації для соціальних працівників / Т. В. Кравченко, І. М. Трубавіна. – К. : ДЦССМ, 2004. – 100 с.
10. Алексеенко Т. Ф. Основні концепції та філософія змісту виховання батьків / Т. Ф. Алексеенко // Початкова школа. – 1996. – № 8. – С. 54–57.
11. Методичні матеріали з питань формування усвідомленого батьківства / [Авт.-упоряд. : І. В. Братусь, Т. Г. Веретенко, В. В. Молочний] ; За заг. ред. Г. М. Лактіонової. – К. : Держсоцслужба, Християнський дитячий фонд, 2006. – 96 с.
12. Бех І. Д. Особистість народжується у сім'ї / І. Д. Бех // Початкова школа. – 1994. – № 2. – С. 8–10.

Е. А. Лукьянова

СТРАТЕГИИ РЕАЛИЗАЦИИ РОДИТЕЛЬСТВА СОВРЕМЕННОЙ МОЛОДЕЖИ

В научной статье автор, определяя причины обесценивания в современном мире, в том числе и в Украине, культура родительства среди молодых людей, акцентирует внимание на актуальности данной проблемы. Предложено толкование понятия родительства, определены его структурные элементы. На основе проанализированных научных источников автором выделены две разновидности стратегий реализации родительства: первая – восприятие родительской роли как временного или постоянного ограничения для самореализации; вторая – восприятие родительской роли как появление новых возможностей для самореализации и собственного развития. Как радикальное проявление первой стратегии рассматривается идея добровольной бездетности (child-free). Кроме того, указано условие выбора молодежью наиболее оптимальной стратегии реализации родительства – наличие компонентов родительской зрелости, которая обусловлена зрелостью психологической и социальной.

Ключевые слова: родительство, осознанное родительство, структура родительства, родительская роль, стратегии реализации родительства, родительская зрелость.

THE STRATEGY OF IMPLEMENTING PATERNITY OF MODERN YOUTH

In the scientific article the author emphasizes the urgency of this problem, identifying the causes of depreciation in the modern world, namely in Ukraine, and the cult of paternity among young people. The definition of fatherhood and its structure are determined. On the base of analyzed scientific sources the author has identified two types of implementing paternity strategies: the first one is parental role perception as temporary or permanent restrictions for their own self-realization; the second one is parental role perception as rising new opportunities for self-realization and self-development. As a radical expression of the first strategy parents consider the idea of voluntary childlessness (child-free). In addition, young people choose the most optimal strategy, namely the availability of parental maturity components, shaped by psychological and social maturity.

Key words: paternity, conscious paternity, paternity structure, parental role, the strategies of implementing paternity, parental maturity.

УДК 37.032 (477)

В. Ф. Решетняк

РОЗВИТОК ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЯК УМОВА УСПІШНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

У статті розглянуто проблему структурування загальноосвітніх закладів як чинника розвитку інтелектуального потенціалу учня в умовах переходу системи освіти на особистісно орієнтовану модель навчання. Обґрунтовано необхідність приведення загальноосвітнього процесу з урахуванням задатків і здібностей учнів як умови підвищення ефективності пізнавальної діяльності.

Ключові слова: система освіти, освітні рівні, задатки, здібності, дитиноцентризм, природовідповідність, особистісно-зорієнтована система освіти, структура освітніх закладів, обмін досвідом, методична робота.

Постановка проблеми. Соціально-економічний, інноваційний, національно-культурний розвиток держави великою мірою залежить від розвитку інтелектуального творчого потенціалу нації. Саме тому одним з основних завдань системи національної освіти суверенної України є формування творчої, соціально активної, національно свідомої, всебічно розвиненої особистості, що прямо пов'язане з розкриттям інтелектуального творчого потенціалу кожної дитини. У сучасних умовах саме це завдання визначається як один із пріоритетних напрямів реформування освіти. На ефективність реалізації означеного завдання впливає цілий ряд чинників, серед яких доцільно виділити найважливіші:

- мотивація діяльності педагогів, яка виявляється у визначенні державою їхнього соціально-економічного статусу;
- стан матеріальної та навчально-методичної бази загальноосвітніх навчальних закладів;
- система підготовки педагогічних кадрів у ВНЗ;
- система управління загальноосвітніми закладами;
- структура, контингент та система роботи загальноосвітніх закладів;
- можливість ефективного вибору учнем варіативної складової навчального плану.

Аналіз наукових джерел. Проблема розвитку інтелектуального потенціалу особистості полягає у створенні ефективної системи освіти, яка б спиралася на її індивідуальні інтереси, потреби, здібності та задатки. Ця проблема знайшла своє відображення в ідеї дитиноцентризму. Багато вчених в різні часи звертались до її розгляду. Я. А. Коменський, пізніше Ж. Ж. Руссо акцентували увагу на необхідності врахування вікових особливостей у розвитку дитини, розробивши свої власні вікові періодизації. На необхідності врахування індивідуальних особливостей дитини в системі виховання наголошували Я. Корчак, А. Макаренко. До обов'язкового всебічного вивчення особистості дитини, як умови ефективного впливу на неї,